

מקורות לשיעור 'הגבעונים' - שלוש תקופות יעקב מדן

ספרי דברים פסקא קצט

כי תקרב אל עיר, במלחמת הרשות הכתוב מדבר.

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף מו עמוד א

אמר רבי יהושע בן לוי: מיט דר' יהודה? דכתיב: ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה. ורבנן? התם מי חלה שבועה עילויהו כלל? כיון דאמרו להו מארץ רחוקה באנו ולא באו, לא חיילה שבועה עילויהו כלל, והאי דלא קטלינהו? משום קדושת השם.

תוספות מסכת גיטין דף מו עמוד א

כיון דאמרו מארץ רחוקה וכו' - וא"ת בלא"ה מי חיילא שבועה והא הוי נשבע לבטל את המצוה דכתיב לא תחיה כל נשמה ואע"ג דאמרי' בירושלמי דשביעית פרק ששי אמר רבי שמואל בר נחמני שלש פרוזדוגמאות שלח יהושע לארץ ישראל עד שלא יכנסו לארץ מי שהוא רוצה לפנות יפנה להשלים ישלים לעשות מלחמה יעשה מלחמה גרגשי פינה והלך לאפריקא גבעונים השלימו שנא' וכי השלימו יושבי גבעון את ישראל שלשים ואחד מלכים עשו מלחמה ונפלו היינו קודם שעברו את הירדן כדקאמר עד שלא יכנסו לארץ אבל משנכנסו משמע שלא היו יכולין להשלים ולכך הוצרכו להערים ולומר מארץ רחוקה באנו וי"ל דעל כרחק באין רוצים להשלים כתיב לא תחיה כל נשמה כדמוכחי קראי וקראת אליה לשלום וגו' ואם לא תשלים עמך וגו' רק מערי העמים וגו' לא תחיה כל נשמה

רש"י דברים כ"ג

כי תקרב אל עיר - במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו'.

רשב"ם

לא תחיה כל נשמה - כשתבא להלחם עליהם לא תקרא להם לשלום, כמו שפרשתי לך בשאר אומות, אבל אם יבאו אליך מדעתם להיות עבדיך קודם שתלך עליהם כמו הגבעונים יכול אתה להחיותם:

ראב"ע

לא תחיה - אסור שיאכילם או ישקם.

רמב"ן

כי תקרב אל עיר להלחם עליה וגו' - במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין, כן תעשה לכל הערים הרחוקות מומך מאד, לשון רש"י. כתב הרב זה מספרי ששנו שם כלשון הזה, במלחמת הרשות הכתוב מדבר. והכונה לרבותינו בכתוב הזה, אינה אלא לומר שהפרשה בסופה תחלק בין שתי המלחמות, אבל קריאת השלום אפילו במלחמת מצוה היא, שחיובים לקרא לשלום אפילו לשיבעה עממים, שהרי משה קרא לשלום לסיחון מלך האמורי, ולא היה עובר על עשה ועל לא תעשה שבפרשה, כי החרם תחרימם ולא תחיה כל נשמה. אבל הפרש שביניהם כאשר לא תשלים ועשתה מלחמה, שצוה הכתוב ברחוקות להכות את כל זכורה ולהחיות להם הנשים והטף בזכרים, ובערי העמים האלה צוה להחרים גם הנשים והטף:

וכך אמרו רבותינו במדרש אלה הדברים רבה, והוא עוד בתנחומא ובגמרא ירושלמי, אמר רבי שמואל ברבי נחמני יהושע בן נון קיים הפרשה הזו, מה עשה יהושע היה שולח פרוסדיטגמא בכל מקום שהיה הולך לכבוש והיה כותב בה, מי שמבקש להשלים יבוא וישלים, ומי שמבקש לילך לו ילך לו, ומי שמבקש לעשות מלחמה יעשה מלחמה, הגרגשי פנה, הגבעונים שהשלימו עשה להם יהושע שלום, שלשים ואחד מלכים שבאו להלחם הפילים הקב"ה וכו', וכך אמר הכתוב בכולם לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל בלתי החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה, כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם, מכלל שאם רצו להשלים היו משלימים עמום:

ונראה שיש הפרש עוד בשאלת השלום, שבערים הרחוקות נשאל להם לשלום ושיהיו לנו למס ויעבדונו, אבל בערי העמים האלה נשאל להם לשלום ומסים ועבדות על מנת שיקבלו עליהם שלא לעבוד ע"ז, ולא הזכיר הכתוב זה בפרשה הזאת, שכבר נאסר לנו בעובדי ע"ז לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי כי תעבוד את אלהיהם. ויתכן שלא נצטרך להודיע להם רק השלום והמסים והשעבוד, ואחרי שיהיו משועבדים לנו נגיד להם שאנו עושים משפטים בע"ז ובעובדיה בין יחיד בין רבים. וכן מה שנאמר כאן למען אשר לא ילמדו אתכם

לעשות ככל תועבותם, ואמרו בספרי הא אם עשו תשובה אינן נהרגים, בשבעת עממים הוא, והתשובה הוא שיקבלו עליהם שבע מצות שנצטוו בני נח לא שיתגיירו להיותם גרי צדק; ובמסכת סוטה אמרו שכתבו התורה על האבנים בשבעים לשון וכתבו למטה למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות, הא אם עשו תשובה מקבלים אותם. ורש"י פירש שם, להודיע לאומות היושבים חוץ מגבולם של ארץ ישראל שלא נצטוו להחרימם, אלא על אותן שבתוך הגבולים כדי שלא ילמדו אותם מעשה קלקולם, אבל אותם היושבים חוצה לה אומרים להם אם אתם חוזרים בתשובה נקבל אתכם, ושבתוכה אין מקבלין אותם שמחמת יראה הם עושים, וזה לשון הרב. ואינו נכון, כי בערי העמים האלה אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה בהם אמר "למען אשר לא ילמדו אתכם" שאם עשו תשובה אינן נהרגין, וכן אמר בהם לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי כי תעבד את אלהיהם, הא אם עזבו את אלהיהם מותרין לישוב שם:

רמב"ם הלכות מלכים פרק ו

אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה, שנאמר כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום, אם השלימו וקבלו שבע מצות שנצטוו בני נח עליהן אין הורגין מהן נשמה והרי הן למס, ואסור לשקר בבדייתם ולכזב להם אחר שהשלימו וקבלו שבע מצות.

ואם לא השלימו או שהשלימו ולא קבלו שבע מצות, עושין עמהם מלחמה והורגין כל הזכרים הגדולים, ובוזזין כל ממונם וטפם, ואין הורגין אשה ולא קטן שנאמר והנשים והטף זה טף של זכרים, במה דברים אמורים במלחמת הרשות שהוא עם שאר האומות, אבל שבעה עממין ועמלק שלא השלימו אין מניחין מהם נשמה שנאמר כן תעשה לכל וגו' רק מערי העמים לא תחיה כל נשמה, וכן הוא אומר בעמלק תמחה את זכר עמלק, ומנין שאינו מדבר אלא באלו שלא השלימו שנאמר לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל בלתי אחוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם, מכלל ששלחו להם לשלום ולא קבלו. /השגת הראב"ד/ אבל שבעה עממין ועמלק וכו'. א"א זה שבש אלא שיכול לומר השלימו לקבל המצות.

שלשה כתבים שלח יהושע עד שלא נכנס לארץ, הראשון שלח להם מי שרוצה לברוח יברח, וחזר ושלח מי שרוצה להשלים ישלים, וחזר ושלח מי שרוצה לעשות מלחמה יעשה, אם כן מפני מה הערימו יושבי גבעון, לפי ששלח להם בכלל ולא קבלו, ולא ידעו משפט ישראל ודימו ששוב אין פותחין להם לשלום, ולמה קשה הדבר לנשיאים וראו שראוי להכותם לפי חרב לולי השבועה, מפני שכרתו להם ברית, והרי הוא אומר לא תכרות להם ברית, אלא היה דינם שיהיו למס עבדים, והואיל ובטעות נשבעו להן ברין היה שיהרגו על שהטעום לולי חלול השם. /השגת הראב"ד/ אם כן מפני מה הערימו יושבי גבעון וכו'. א"א כל זה שבש שלא שלח להם יהושע להשלים אלא עד שלא עברו את הירדן אבל אחר מיכן אין מקבלין אותן

מכללת יעקב הרצוג

ימי עיון בתנ"ך

קיץ תשס"ז